

Vybrané výtvarné techniky použitelné na letním táboře

Závěrečná práce – ČTU, plackování 2010

Maják Kbely

Jana Rudová

Výtvarné metody a techniky představují jeden ze způsobů zapojení dítěte do průběhu celotáborové hry (CTH). Většinu těchto technik lze samozřejmě provádět i mimo budovu, ale interiér skýtá více pohodlí a je ideálním řešením v případě nepřízně počasí.

Záměrem této práce je tak vyjmenovat různé typy výtvarné činnosti, které lze v podmínkách letního tábora využít, vylíčit jejich přednosti, úskalí, časové limity a finanční náklady s nimi spojené (pomůcky jsou uváděny v maloobchodních cenách).

1. Malování / kreslení

Jedna ze základních a nejjednodušších technik. Charakter této činnosti je spíše individuální (pokud si méně zručné či menší děti nevyžádají pomoc okolí). Nevyžaduje speciální zručnost. Kreativita omezena pouze šíří pomůcek a zručností svěřence, popř. nápomocného praktikanta/vedoucího.

Pomůcky a použití: Děti mohou využít pastelek, fixek, vodových, popř. temperových barev. Dále využijí i nůžky, lepidlo, popř. sešivačku, zejména pokud budou vyrábět kostýmy apod. V případě barev na textil je ve většině případů nutné použít žehličku nebo jinou tepelnou úpravu (vaření u batiky), fixace za studena se provádí jen u speciálních reaktivních barev. Bez fixace se užívají spreje, které ale nemají to potřebné táborové kouzlo.

Čas: Vhodná doba, po kterou udržíte pozornost dítěte při této činnosti samozřejmě odpovídá věku. Starší děti, které nejsou nijak umělecky zaměřené, tento způsob zábavy ocení pouze, když nebude ryze samoučelná, ale bude konstruktivně včleněna do celotáborové hry a pochopí její smysl.

Využití v rámci CTH: Nejlépe výroba vlajek, zdobení nástěnek a stanů při zahájení tábora, kdy se děti rozdělí do družstev a zvolí si své grafické symboly.

Dohled: Počet dohlížejících se samozřejmě odvíjí od počtu dětí. Činnost je nenáročná, není spojena s většími bezpečnostními riziky. Jelikož je ale využívána na samém začátku, je ideálním způsobem, jak se vedoucí a praktikanti mohou s dětmi seznámit a blíže se poznat. Menší děti často ocení pomoc. Nenáročnost dává prostor k osobnější komunikaci.

Finanční náklady: Fixy, pastelky již od 99 Kč. Voskové barvy (10ks) již od 42 Kč. Vodové barvy od 40kč. Temperové barvy, které se vyznačují stálostí a sytostí, již od 132 Kč za 500ml láhev jednoho odstínu (pro početnější kolektivy) či sada 10 barevných odstínů (tuba 16 ml) od 117 Kč. Sada štětců (12ks) od 159 Kč. Krepový papír (50 x 200cm) od 8 Kč za kus. Křídly (36 odstínů) od 214 Kč. Papír role (914 mm x 50m) cca 500 Kč. Reaktivní barvy na textil – jeden odstín (19g) za 86 Kč, fixační prostředek Soda Ash za 50 Kč. Lepidlo Herkules (250g) 49 Kč, bílá lepicí pasta od 9 Kč. Sešíváčka cca 100 Kč, náplně cca 50 Kč dle počtu kusů a velikosti...

2. Malování / kreslení na tělo

Jedna z technik, která děti skutečně zabaví. Její povaha je více interaktivní, než u předchozího typu, takže si děti užijí více legrace (a nejen děti, ale mnohdy i dospělí) už v samém průběhu, nejen vzhledem ke konečnému výsledku.

Pomůcky a použití: Netoxické barvy na tělo mísitelné s vodou, nebo speciální pastelky. Lze použít i hennu. Z pokožky se smývá postupně, maximálně tak do týdne, je hypoalergenní. Ovšem je nutné zvolit čistou hennu, bez syntetických příměsí, která má červenohnědou barvu. Chemicky upravovaná černá henna, využívaná v mnoha turistických střediscích či při kulturních akcích jako „dočasné tetování“, může způsobovat alergické reakce, proto je lepší se jí vyhnout. Proces barvení hennou je obtížnější, v Indii se běžně pořádají několikadenní kurzy, aby se ženy naučily s hennou správně zacházet, takže je nutné celou proceduru brát spíše jako recesi se značně neprofesionálním výsledkem.

Prášek henny se smísí s olejem, šťávou s citrónu, silným čajem (trocha alchymie) se nanáší na kůži, na níž je umístěna šablona (lepicí papír), po nanesení a chvíli zasychání se šablona odstraní, henna by měla vydržet na kůži delší dobu, ale vzhledem k reálným podmínkám děti udržíme v klidu jen po omezenou dobu. I přes rozpačitý výsledek může být pro děti možnost získání „krátkodobého tetování“ značně přitažlivá.

Čas: Opět max 1 h, případně henny delší (fázi schnutí je možné doprovodit klidnější hrou, malováním, čtením, vyprávěním, které se vztahuje k CTH.)

Využití v rámci CTH: Netoxické barvy a pastelky, které se snadno smyjí jsou ideálním pomocníkem při přípravě na různé hry a utkání či doplňkem masek a kostýmů při rituálních obřadech (pokud zvolíme historicky koncipovanou CTH). Dodávají punc zvláštnosti, hra se pak stává zábavnější, pestřejší. Pokud se rozhodneme pro celotáborovou hru s orientálním obsahem – ideální, např. symboly, motivy na ruce či nohu, kterým přisoudíme magický obsah.

Dohled: Větší interaktivita činnosti je spojena i s většími nároky na dozor, zejména pokud děti kreslí na obličej. Vyšší nároky na manuální zručnost znamenají, že dohlížející vedoucí či praktikanti musejí počítat s tím, že budou dětem nápomocni. V případě, že si zvolíme hennu, je vhodné si celý proces nacvičit ještě před započatím tábora, celá procedura je technicky náročnější.

Finanční náklady: Spojeno s většími finančními náklady.

1 sáček henna prášku (50g) na 1 osobu

od 38 Kč

1 balení barev či pastelek na tělo

od 179 do 349 Kč

3. Práce se syntetickou modelovací hmotou

Pokud zvolíme klasický modurit (či nově modelit), nebude proces tak nákladný jako v případě stále oblíbenější FIMO hmoty, která je ovšem daleko tvárnější, nabízí nepřebornou barevnou škálu odstínů, tudíž se s ní lépe pracuje a lze vytvářet i jemné ornamenty. Vhodné pro výrobu šperků či drobných předmětů. Odměnou za zkušenost s modelovací hmotou jsou vlastnoručně vyrobené rekvizity a šperky, které si děti mohou odvézt jako vzpomínku domů.

Pomůcky a použití: Modurit / modelit: kostku je nutné rozkrájet na plátky, nutné rozehrát a delší dobu hníst do požadovaného tvaru. Tepelný proces vytvrzování se provádí nejčastěji v troubě, a to postupně až na 120 stupňů. V technických podmínkách tábora je vhodnější vaření, postupně na 100 stupňů. Přesné tepelná regulace není možné dosáhnout, ale lze se o ni alespoň pokusit. FIMO hmota je tvárnější a jedno balení nabízí 24 různých odstínů, se kterými se dá dobře a kreativně pracovat. Po krátkém hnětení se stává měkkou a poddajnou. Nejdříve je třeba ji vyválet na plátky a posléze krájet či natvarovat. Proces vaření trvá pouze 20 min, hmota není tolik náročná na tepelné podmínky. V obchodech lze koupit i další pomůcky – krájítka, válečky, formičky, ale myslím, že vše se dá vhodně a levněji nahradit či úplně vypustit.

Čas: 1,5h včetně vaření

Využití v rámci CTH: Výroba šperků, drobných předmětů, kterým můžeme přisoudit různý charakter (rituální, magické) a zanést je do hry, jako nutný předpoklad pro zdolávání určitých překážek nebo pro vstup do konkrétní hry.

Dohled: Nijak zvlášť technicky náročné či potencionálně nebezpečné. Dohlížitelé jsou opět k ruce menším dětem, nebo napomáhají jejich vzájemné spolupráci.

Finanční náklady:

Modurit (modelit), balení 500g bílé hmoty

od 79 Kč

FIMO modelovací hmota, balení různobarevných 24ks o 56 gramech

od 1156 Kč

4. Výroba „papyru“/ metoda papírmaše

Technika, kterou využijeme v rámci letošní CTH, vracející se do doby starověkého Egypta. Metodu lze ovšem využít i v rámci i v jiných případech a zvolených témat.

Pomůcky a použití: Novinový papír, ubrousky (pro světlejší barvu), tapetové lepidlo, popř. lisované kvítky, řídká tkanina napnutá v rámečku (nebo „sítu“ na houby). Papír se natrhá a nechá rozmočit ve vodě. Síť podložíme hadrem, protože bude třeba vymačkat z hmoty přebytečnou vodu (nejlépe válečkem na nudle) a zapracovat do ní lepidlo, popř. suché kvítí. Necháme do druhého dne vysušit. Metoda papírmaše je velmi podobná „recyklaci“. Můžeme využít toaletní papír, zamíchat do něj trochu sádry, lepidla a tvarovat. Pro výrobu masek lze ideálně využít nafukovací balónky, aby měla maska požadovaný tvar.

Čas: Natrhaný papír se musí nechat 2 dny odmočit. Někdy se papír i krátce povaří či mixuje, v našich podmínkách bych zvolila „primitivnější“ techniku a upřednostnila i zrnitější vzhled výsledného výrobku.

Využití v rámci CTH: Zmíněná výroba „papyru“. Děti budou vytvářet vhodný materiál pro Knihu mrtvých, která je nezbytným předpokladem pro posmrtný život faraóna. Lze využít i v případě starověké Číny či jako ekologickou průpravu či názornou ukázkou snadné recyklace. Vyroběný papír mohou děti posléze vyzdobit různými kaligrafickými symboly či hieroglyfy. Metoda papírmaše lze využít např. k výrobě posmrtných egyptských masek, které po vyschnutí děti dále dekorují a malují.

Dohled: Žádné zvláštní požadavky na dohlázeitele.

Finanční náklady: Pokud doma skladujeme noviny a zbytky lepidla na tapety, jsme vlastníky ubrousků a sušených květin a s oblibou si i usušíme houby, jsou finanční náklady zanedbatelné.

5. Drátkování

Jedna z velmi efektních metod. Zejména pro starší děti, které zaujme pracnější postup.

Pomůcky a použití: Nerezové drátky zakoupíme v hobby prodejnách, korálkárnách, železářství. Dále jsou třeba drátovací kleště nebo obyčejné nůžtičky na manikúru. Z drátku lze vytvořit šperk nebo zdobení na předměty, které si děti samy vyrobí.

Čas: Opět maximálně 1,5h.

Použití v rámci CTH: Zdobení zbraní, výroba šperků, rituálních předmětů do faraónovy hrobky.

Dohled: Je nutná určitá průprava, takže dohlížitel by měl mít předchozí zkušenost a poskytnout dětem návod, jak s drátkem zacházet. Riziko úrazu vyšší než u předchozích metod, je proto nutné být ostražitý zejména v případě nejmladších dětí. Ty rovněž ocení pomoc.

Finanční náklady: Nijak závratné.

Drátovací kleště	95 Kč
Kotouček nerezového drátu (70 – 140m)	cca 79 Kč
Kotouček měděného lakovaného drátu (15m)	cca 78 Kč

6. Skládání papíru /origami/

Japonské skládání papíru není žádnou novinkou. Pokud uvažujete o CTH s asijskou tematikou, je to ideální metoda a bylo by škoda ji do hry nezahrnout. Její výhodou je absolutní minimum potřebných pomůcek a naprostá bezrizikovitost. Nevýhodou poměrná pracnost, šikovnost a nutnost přesnosti, která bude dělat menším dětem potíže. I tak je tato technika jistě zaujme.

Pomůcky a použití: Pouze speciální jemný papír, nejlépe origami, který vyniká jemností, ale zároveň je pevný. A samozřejmě šikovné ruce. Ideální rozměr papíru by měl být 15 x 15cm, ale pro nacvičení lze zvolit i větší.

Čas: Max 45min.

Dohled: Určitě alespoň jeden člověk, který má s technikou origami zkušenosti. Tedy nutnost pověřit vybraného dobrovolníka, aby postup nacvičil a před dětmi prezentoval.

Použití v rámci CTH: Možnost dát dětem nahlédnout, jak poskládat i něco jiného než vlaštovku. Po absolvování průpravy lze využít i v soutěžích.

Finanční náklady:

Hedvábný papír 50 x 70cm (5 archů)	32 Kč
Origami papír standardní 15 x 15 cm (45 listů)	150 Kč

7. Vyřezávání

Pokud máte v táboře nadšence – uměleckého řezbáře, je to pro děti, zejména mužského pohlaví, učiněná slast. Možnost si pod dohledem zkušenějšího vedoucího vlastnoručně vyrobit kopí nebo vyřezat dýku. Pokud takového odborníka nemáme, jsme aspoň dětem nablízku. Zde je riziko úrazu mnohem vyšší a je třeba na to děti neustále upozorňovat.

Pomůcky a použití: Ostrý nůž, nejlépe vlastní. Nemusíme vyřezávat pouze ze dřeva, ale pro pobavení dětí i vedoucích je možné vyhlásit např. soutěž ve vyřezávání brambor, které se bez obtíží mohou zúčastnit i dívky. Metody lze i zkombinovat. Pokud brambory využijeme k výrobě razítek, můžeme následně potisknout i vlastnoručně vyrobený „papyrus“.

Čas: Libovolný. Dle zkušenosti zejména v čase osobního volna. V případě razítek tak 1,5h.

Dohled: Nejméně jeden velmi ostražitý člověk, který dá dětem pokyny, jaká bezpečnostní opatření mají dodržovat.

Použití v rámci CTH: Vyřezávání sošek, kopí, razítek – potištění papýru.

Finanční náklady: Žádné.

8. Výroba jílové pece – vypalování „keramiky“ a pečení chleba

Osvědčený způsob jak děti zabavit po mnohem delší dobu. Čistě exteriérová záležitost – takže vzýváme šťastnou hvězdu a modlíme se za slunečné počasí.

Pomůcky a použití: Rýč, cihly, jíl, staré rošty na grilování nebo tály. Starší děti jíl vykopají, mladší děti se podílejí na jeho hnětení a modelaci. Pec je vhodné vystavět na cihlových základech, které se pak pokryjí jílem. Navrch umístíme starý tál, nebo hliněné tašky. Vyřadí se celý kolektiv a každé dítě nezávisle na věkové kategorii. Z jílu se dá vytvarovat vlastně cokoliv. Proces vypalování samozřejmě nebude, co se výsledků týče, nijak oslnivý, ale zábavný rozhodně. Pec se dá použít i jako pekárna na chléb. Hliněné výrobky je nutné vyrábět s minimálním použitím vody, všechny prasklinky řádně vyplnit, jinak zaručeně popraskají. Nejprve je nutné nechat věci vyschnout, pak na velmi mírném plameni pomalu vypalujeme. Pokud máme možnost, můžeme dětem obstarat i hrnčířskou hlínu. Postup na pečení chleba: v případě chleba typu „pita“ použijeme sušené droždí (potřeba nechat tak hodinu kynout). Placky z hladké či polohrubé mouky, vlažné vody, soli a droždí se pak nechávají ještě tak 10 min uležet.

Čas: Pec může vysychat přes noc a druhý den můžeme vesele vypalovat. Dohromady včetně přípravy a „pečení“ cca 24h, v jejichž rámci se děti zabaví jinými hrami a soutěžemi.

Dohled: Standardní. U pece by měli ovšem asistovat technicky zručnější jedinci.

Použití v rámci CTH: Výroba nádobek, figurek, pečení „arabského“ chleba. To vše se dá použít v případě jakékoli hry s historickou tematikou.

Finanční náklady: Žádné. Pokud se rozhodneme pro hrnčířskou hlínu – cena se pohybuje kolem 160 Kč za 600g. Náklady na suroviny na chleba – sušené droždí, mouka, sůl, voda – jsou naprosto zanedbatelné.

Při výběru výtvarné techniky je třeba dbát věkového rozhraní dětského kolektivu – měla by zohledňovat schopnosti a dovednosti nejmenších, ale zároveň musí poskytnout šanci starším dětem se realizovat. Metoda by měla zaujmout jak dívky, tak chlapce, abychom nebyli nuceni vymýšlet alternativní program pro znučenou část osazenstva. Z tohoto důvodu neuvádím kupříkladu drhání nebo výrobu korálkových šperků, které jsou spojeny s vyšší technickou náročností a trpělivostí a které pánská část oddílu nebo svěřenci z prvních tříd jistě neocení. Děti lze samozřejmě rozdělit do skupin a každou zaměstnat způsobem odpovídajícím jejich schopnostem a zálibám, k tomuto kroku bych však přistoupila jen v ojedinělých případech, nebo z důvodu vyšší kapacity tábora (nad 100 dětí).

Literatura k pracovním postupům a technikám je nepřehledná, na knižním trhu je opravdu z čeho vybírat. Není tedy nutné spoléhat se pouze na internetové zdroje. Výtvarných technik a metod je nepřehledné množství a zde více než kde jinde platí – fantazii se meze nekladou, a když, tak pouze finanční. 😊